

PRESTEN OG MISJONEN

av

ALEX JOHNSON

Den oppfatning folk flest har av presten og misjonen, har fått et glimrende uttrykk i Alexander Kiellands reisebrev om «Misionen» (datert 8. juli 1890)¹. Han begynner slik:

Før var det mest i Byerne med Stavanger som Udgangspunkt, at Misionen aapenbarede sig i Møder og Forsamlinger. Oprindelig vakt og sat igang af Haugianernes utrættelige Virkelyst og Næstekjærlighed, gjorde Missionen sin Begyndelse under Spot og Modstand fra Præsteskabets Side — saaledes som det idealt-christelige altid vil mødes af Præsteskkabet fra de gamle Farisæere til dem, vi have den Dag idag.

Men da Bevægelsen havde voxet sig saa stor, at den blev en verdslig Magt i Landet, var Præstene ikke sene med at snu. Og skønt de historisk ikke har andet med Missionen at gjøre end dette: at have arbeidet imod i den vanskelige Begyndelse, saa er de nu meget ivrige i at hjælpe Lægfolket tilrette og meget nedladende mod de udsendte Halvbrødre. Og fra denne Tid var det især, at Hedninge-Missionen har bredt sig over Land som over By med megen Chokolade, Visitatsbeværtning, Præstedyrkelse og elskeligt Samvær i flere festlige Dage, — i Skjæret af den Løftelse, der følger i Arbeidet for Guds Sag.

Folk paa Landet kjender snart ikke til andre Forlystelser end de religiøse Sammenkomster. Hva Under, at disse Missions-Møder gjør Lykke blandt Folk, som ikke hører andet end en kjedelig Sognepræst Aaret rundt eller en oprivende, nærgaaende Lægprædikant nu og da. Ved Missions-Forsamlingen faar de høre, hvad de mest af alt er begjærlige efter: Historier om fremmede og fjerne Ting, om andetslags Jordbrug, andre Dyr og andre Grejer, anden Mad og andre Klær — en hel fremmed Verden aabnes dem, i hvilken de næsten faar et slags Andel ved at slutte sig varmt til Missionsgjerningen, — foruden at de ligefrem hjælper til med Guds Sag.

Kiellands billede av misjonens betydning for folkelivet i Norge er karrikert, men treffende. Hans nedvurdering av prestenes innsats i de første vanskelige år kan være gjenstand for disku-

sjon. Den er blitt bestyrket av John Nomes fremstilling i «Demringstid i Norge»,² men er blitt avgjørende motsagt av Erling Danbolt i «Misjonstankens gjennombrudd i Norge».³ Men selv den prestefiendtlige Kielland må innrømme at det først kom riktig fart i sakene da prestene ble med. For det var jo «fra den tid især» da presteskaperet gikk inn for saken, at «Hedninge-Missionen har bredt sig over Land som over By».

Sikkert er i hvert fall at misjonen opptar en stor del av den norske prests tid og tanker. Han vandrer inn og ut i misjonsforeninger, arrangerer misjonsstevner og huser misjonærer på hjemmearbeid, og han gjør det alt sammen med god samvittighet overfor sitt prestekall: Han vet at misjonsarbeidet er en uhyre verdifull side av menighetsarbeidet, både ved det utsyn det gir og fordi det ganske enkelt gir anledning til å nå lenger ut i menigheten med Guds ord.

Og likevel merker vi opp til denne dag de uheldige følger av den skjeve start som Kiellands fremstilling gjenspeiler: misjonen er for presten en sak ved siden av andre gode saker. Den er kanskje blitt hans hjertesak, og det tror jeg faktisk er tilfelle for flertallet av norske prester i dag. Men det er dog bare en sektor av hans arbeid. Prestearbeid og misjonsarbeid er ikke identiske størrelser.

Det er de derimot i Bibelen. I urkristelig tid ville det vært absurd å gi en artikkel en tittel som denne. Ikke fordi de ikke hadde prester. For det som svarer til prest i dag, hadde de en lang rekke tjenester, slik det eksempelvis er regnet opp i Efeserbrevet 4,11. Gud hadde i menigheten satt både apostler, evangelister, hyrder og lærere og mange andre tjenester, som først langt senere alle ble opphopet på en hånd, nemlig prestens, en hånd som derfor ofte er blitt en klam hånd. Men til gjengjeld var alle disse misjonærer, av den enkle grunn at kirkearbeid og misjonsarbeid var identiske størrelser. Misjonsbefalingen i Matt. 28 kunne like godt kalles kirkebefalingen: mennesker skulle vinnes alle vegne til Jesu disipler ved å døpe dem og lære dem. Det vil si: ved å drive kirkearbeid som igjen var nøyaktig det samme som misjonsarbeid. Med rette har vi derfor to navn på

misjonsbefalingen: den kalles også dåpsbefalingen, og det er et annet navn på samme sak.

Denne identitet hadde ikke bare de rent praktiske årsaker at kirkens arbeid den gang foregikk i et hedensk miljø. Den dypeste grunn til den bibelske identitet mellom misjon og kirke, mellom prestearbeid og misjonsarbeid, ligger i selve Kristus-åpenbaringsens vesen. For kirken er ikke en menneskelig organisasjon som Jesus stiftet for å ivareta hans interesser etter hans bortgang, den hører i seg selv med til selve åpenbaringen. Det er Jesus selv som driver verket: han er med alle dager inntil verdens ende.

Et typisk sted er 1. Tim. 3,16. Vi står her overfor et sentralt urkristelig budskap, gitt i liturgisk, rytmisk form. I knappe predikater utfoldes det hva der ligger i «gudsfryktens hemmelighet». Hele verset er bygget opp etter et skjema: først kommer et utsagn om inkarnasjon, så to om opphøyelse, så to utsagn om inkarnasjon, og til slutt ett om opphøyelse, etter formelen a. b. b. a. a. b. Altså:

*Stor er den gudsfryktens hemmelighet
Han som ble åpenbart i kjød (a),
rettferdiggjort i ånd (b),
sett av engler (b),
forkynt blant folkeslag (a),
trodd i verden (a),
opptatt i herlighet (b).*

Her skildres Guds-gjerningen i Kristus i et mektig kristologisk utsagn, hvor det veksles mellom predikater som gir uttrykk for Kristus-gjerningen i verden (a), og predikater som beskriver gjerningen oppad mot himmelen (b). Vi merker oss hvordan de to ledd om misjonen — forkynt blant folkeslag, trodd i verden — står helt på linje med de andre. Også dette er en Kristus-gjerning, og ikke noen menneskelig sak. Det er nettopp hemmeligheten ved Kristus at han som er evig, kan åpenbares på jorden. Slik det skjedde da han ble født i Betlehem, og slik

det skjer hvor den Evige blir kjød, der hvor misjonsforkynnelsen blir mottatt i tro. Og det blir den nettopp i kirken, som er hans legeme.

Hele frelseshistorien er et drama hvor misjonsforkynnelsen er nest siste akt. Den bygger på det som hendte i Jesu liv, død og oppstandelse, og den fører over til avslutningen: verdens ende. Denne tid er misjonens tid, og er selv et ledd i frelseskjensgjerningene. Derfor er også misjonen gjenstand for tro, for det er dette som menes når vi i den tredje artikkel bekjenner vår tro på en hellig, alminnelig kirke. Beretningene om misjonen, slik vi finner dem i Apostlenes Gjerninger, er derfor ikke tørr historieskrivning, men forkynnelse helt på linje med evangeliene. Når Lukas skal sette opp en beretning «om de ting som er fullbyrdet blant oss», da vet han at dette gjelder like meget hans evangelium som hans apostelhistorie. Det er beretningen om Jesus alt sammen.

Etter nytestamentlig syn er misjonen altså ikke en sak blant andre kristelige saker. Det er ikke en gang *saken*, men det er ganske enkelt Kristi gjerning på det tidspunkt i frelseshistorien hvor vi nå befinner oss: mellom himmelfart og gjenkomst. Det tilsvarende ledd i trosbekjennelsen er som kjent: sitter ved Guds, den allmechtige Faders høyre hånd, og vi gjør vel i å merke oss at han ikke sitter i noen hvilestol, men på et regjeringssete: fra denne plass regjerer Kristus sin kirke over hele verden, fra den plass styrer han misjonen, og bruker mennesker til dette, og altså endog prester.

På denne bibelske bakgrunn nødes jeg til å konstatere at forholdet mellom presten og misjonen i Norge i dag, har fjernet seg overordentlig langt fra det bibelske utgangspunkt. Saken lar seg overhodet ikke reparere ved å skape et mer vennskapelig forhold mellom prest og misjonsselskaper; det kan for øvrig ikke bli bedre enn det er. Det som trenges om prestene skal gjøre sin innsats for misjonen, er en teologisk nyorientering som først og fremst må vise seg i *forkynnelsen*. Og dermed kommer vi til et uhyre nedslående kapittel: misjonen har en meget svak plass i prestenes forkynnelse i dag.

I en artikkel i Tidsskrift for Teologi og Kirke⁴ karakteriserer Johannes Smemo misjonen som blindtarmen i vår gjennomsnittsforkynnelse. Den melder seg «med akutte uroangrep som ikke er til å komme forbi. Men mellom anfallene kan det være vanskelig nok å konstatere om den virkelig er der». Samme sted hevder Smemo at misjonen har en «smal» og «usikker» plass i forkynnelsen, at den blir «neglisjert» eller i beste fall bare spiller en «skjult og beskjeden rolle».

Hva i all verden kan dette misforhold komme av?

Styrken i norsk forkynnelse er klar: alle norske prester kan meditere over temaet: «Når eg og Jesus åleine er», og man skal ikke kjenne stort til utlandets kirkeliv, før man vet at dette er en stor styrke.

Det er bare det at Jesus og jeg ikke er alene bestandig. Den som vil være sammen med Jesus, må finne seg i å være sammen med hans disipler også, om ikke før så i himmelen. I virkeligheten er det verdensospennende med hele tiden, også i lønnkammeret, jfr. Fadervårs tre første bønner.

Men norsk kristendom har denne slagside mot individualismen, og nettopp derfor blir misjonen neglisjert i gjennomsnittsforkynnelsen. Salmene peker samme veien. Tenk bare på Landstads praktfulle: «Der mange skal komme fra øst og fra vest». Oppslaget i første vers skulle varsle en misjonssalme med utsyn over folkeslagene som samles for Guds trone. Men Landstad bøyer straks over i det rent personlige: «Gid jeg måtte være, og alle med meg, blant Guds den beseglede skare.» Riktig nok kommer «alle» med her, men karakteristisk nok heter det: *alle med meg*.

Like typisk er det om man vil gjennomgå tekstbokens kollekter. Av alle årets kollekt-bønner er det bare én som har utsynet til misjonen. Det er på Kristi Åpenbaringssøndag, der det heter at vi må føre Guds rike frem her hos oss *og blant alle folkene*. Men det er også den eneste gang. Alle de andre kollekter holder seg til det rent personlige: det er *vi* og oss hele tiden.

På samme måte må man bente frem undre seg over hvordan prestene kan ha opplagte misjonstekster og likevel glemme hele

utsynet. Der har endog vært holdt en radiopreken over misjonsbefalingen uten at det overhodet ble nevnt et ord som ga utsyn over Jesu verdensomspennende arbeid.

I virkeligheten er alle tekster misjonstekster, fordi evangeliene overhodet bare kan forstås på bakgrunn av sitt misjons-siktepunkt: de er alle skrevet forat vi skal tro (Joh. 20.31). Og i mange av dem er utsynet så klart formulert at man bare kan undre seg over at vi greier å overse det. Det gjelder noten som kastes i havet, og ikke i en norsk innsjø; det gjelder den kananeiske kvinne, høvedsmannen, alle Guds-rike lignelsene og selvsagt alle tekstene på de store høytider. Men selv i pinsen hører vi hvordan det dels prekes om våren og dels om gjenfødel-sen, og selv om det siste er riktig og det første galt, så er det aldri riktig å gå utenom pinsens poeng: det store språkunder, at evangeliet ble forkynt på alle tungemål.

Alt dette betyr ikke at presten ikke nevner misjonen på preke-stolen. Bare at dette vanligvis skjer i den blindtarm som heter kollektalen. Der er vi mestere, vi prester. Både til å anbefale saken og til å tigge penger. Men selv misjonærer har jeg mange ganger hørt si et uttrykkelig amen etter tekstutleggelsen for så i sitt anhang å tale om misjonen. Det er som man er redd for ikke å være kristelig (= personlig) nok, med den følge at misjonen ikke har fått den organiske plass den skal ha i våre prekenes.

Og med misjonen mener jeg da selvsagt ikke enkeltfortellin-ger fra misjonsmarken, hvor verdifulle de enn kan være som illustrasjoner. Hovedsaken er en annen: at forkynneren hele tiden har nærværende for sin bevissthet, at det han taler om, angår den hele verden, og at han kan formå å trekke hele kos-mos med seg inn i gudstjenesten, slik at det blir klart for me-nigheten at enhver som tilber Gud, i samme øyeblikk er i sam-funn med den talløse skare i himmelen og over hele jorden som tror på ham og hører hans ord.

Arsaken til denne svakhet i forkynnelsen er altså vår tradi-sjonelle opptatthet av den religiøse sjel og dens mange irr-ganger. Og det er vel og bra, om det bare er eksistensielt og

realistisk. Men det blir det bare der hvor man hele tiden har klart for seg at denne sjel lever midt i en verden som er preget ikke bare av norsk by og bygd, men også av Asias og Afrikas problemer. I virkeligheten er folk mer opptatt av dette enn vi skulle tro, bare at de holder verdensproblemene nøye atskilt fra sitt kristenliv. Eller hvor mange norske kristne er det som ber for Krustsjov og Eisenhower?

Men dernest tror jeg årsaken til at det bibelske utsyn mangler i så mange presters arbeid på prekestol eller bedehus, i konfirmantundervisningen eller ungdomsarbeid, ganske enkelt er at prestene mangler *oversikt* over misjonens stilling i dag. Det kommer også frem der hvor de gjør sitt beste arbeid for misjonen: i foreningene. Der blir det ofte bare med detaljer herfra eller derfra, og da helst slik at de forteller lyse og oppmuntrende trekk fra arbeidet.

Ære være Norsk Misjonstidende og all den fremragende misjonslesning som der er ydet ned gjennom årene! Det er ypperlig alt sammen, men: NB!, under én forutsetning: at man på forhånd har skaffet seg en totaloversikt, at man på forhånd virkelig kjenner verdens religiøse geografi. Det er jo dette som gjør Apostlenes Gjerninger så makeløs. Det er en fylde av fint utpenslete detaljer, men konstruksjonen som bærer det hele ned til hvert enkelt vers, er hovedsynspunktet: Fra Jerusalem over Judea og Samaria til Rom og til jordens ender!

En slik oversikt er det uhyre vanskelig å skaffe seg i dag. I 1930-årene kom boken «Det nye Madagaskar», og etter krigen kom det store jubileumsverk, men hva har vi egentlig av oversikter i dag som er up to date? Selv «Norsk Misjonsatlas» er det umulig å få ut i ny utgave.

Det beste og lettest tilgjengelige er Norsk Tidsskrift for Misjon. Blar man gjennom et par årganger av det, får man virkelig et helhetssyn, så det er uforståelig hvordan en norsk prest kan greie sine prekener og sine misjonsforeningstaler uten å lese det. Men det er visst ganske mange som greier seg uten.

Overhodet undrer det meg at det ikke er gått opp for prestene for en veldig hjelp vi har i Egede Instituttet og dets pioner-

arbeid. Det fører jo en kummerlig tilværelse når det gjelder økonomien. Vi prester kan av hensyn til vårt eget arbeid ikke la være å hjelpe her. Poenget er jo nettopp å gi misjonsteologi, som grunnlag for vår forkynnelse, og den store oversikt som kan hjelpe oss å stille alle detaljene og enkeltfortellingene inn i den bibelsk-globale ramme de må ha for å bli noe mer enn solstrålefortellinger. Å spare på bidragene til Egede Instituttet er å spare på inspirasjons-sentralen for norsk misjon. Derfor er også inspirasjonen sparsom mange ganger.

En av de største vanskeligheter i norsk misjonsarbeid i dag er at vi er så uhyggelig fornøyd med oss selv. Det heter som kjent at Norge er et av de fremste misjonsland i verden, at det ikke finnes noe folk som i forhold til sitt folketal osv. Vi kjenner denne falske trøst, for den *er* falsk.

Jeg skal nevne to ting:

Våre misjonskvinneforeninger var i sin tid, da Gustava Kieland begynte, en fabelaktig bedrift. Der maktet norske kvinner (og noen menn) å ha et utsyn som ellers var helt ukjent for nordmenn på den tid. Det var et pionerarbeid uten like. Men det er over 100 år siden. Og kvinneforeningene arbeider stort sett på samme måten den dag i dag. De kommer sammen og leser sitt blad og dyrker sin prest. Med den følge at vi vel alle ser hvordan de ivrigste kvinner i våre menigheter finner andre veier for sin aktivitetstrang. De går inn i besøksaksjoner, de lager husmorlag og sanitetsforeninger, de bygger sykehus og helsestasjoner, og der greier de seg utmerket uten prestens forynderskap.

I 1946 søkte jeg et embete, som jeg heldigvis ikke fikk. I kunnjeringen het det: I menigheten arbeider ca. 60 kvinneforeninger som har månedlige møter, og som alle venter besøk av presten. Det gale er ikke at presten to ganger hver dag er i kvinneforening; han kunne gjøre meget som var verre enn det. Det gale er at alle disse 60 er avhengig av presten, at de ikke kan arbeide på egen hånd, med studierapporter, foredrag, kronikker osv. fra medlemmer selv, som kunne få materiale til disposisjon, så de ble aktivisert. Hele Norge sitter i dag på

skolebenken. Studiesirkler drives alle vegne. Det er bare vi som fortsetter med vår semi-selskapelighet, våre basarer og vår underholdningslinje. Og ingen skal få fortalt meg at dette er mer kristelig.

Det er tvingende nødvendig i dag å skape en fornyelse i misjonens hjemmearbeid. Og her skal vi prester gå i spissen, både ved på en ny måte å innarbeide misjonssynet i hele vår teologi og forkynnelse og ved å få mer oversikt i vår misjonskunnskap. Teologien og oversikten er vårt spesialkall som prester.

Like viktig er et annet punkt: den helt nye misjonssituasjon i verden i dag må komme til våre menigheters kunnskap, må nå frem til deres kjærlighet og til deres forbønn og offervilje.

Her er ikke stedet til noen bred skildring av den nye misjonssituasjon, så meget mer som den er beskrevet i hver eneste årgang av Norsk Tidsskrift for Misjon. Det får være nok å peke på hovedårsakene til den endrete situasjon: den vestlige sivilisasjons seiersgang, nasjonalismen, kommunismen, den religiøse renessanse innenfor islam, buddhisme og hinduisme, sekulariseringen i Vesten og de nye kirkers selvstendigjørelse.

Dette betyr alt sammen at den vanlige oppmuntring på et misjonsmøte: at en håndfull mennesker er vunnet og er blitt døpt ved «vår» misjons arbeid, må bli erstattet med, eller i hvert fall satt inn i, et helt annet perspektiv. Vi må holde opp og tenke at kirken er noe *her hjemme*, mens misjonen er noe *der ute*. Av den enkle grunn at de der ute selv vil være kirke, selvfølgelig, og skal være det etter bibelsk tankegang. Og dernest at vi her hjemme hver på vår måte må være misjonærer i vår egen krets, ellers er det vi som ikke er kirke, men bare en gammel, halvveis utlevet institusjon.

Kirken er én, og kirken er stor! — det må være ideen bak alle våre misjonstaler. Og de konkrete opplysninger vi gir, må være satt inn i samme ramme som i Apostlenes Gjerninger: det er Kristus som arbeider, ved oss og på tvers av oss, og som bringer sin kirke til å vokse.

Naturligvis vil det ennå lenge være en forskjell på indre og ytre misjon. Forskjellen er ikke først og fremst den rent geogra-

fiske. Det er falt bort i og med at Europa ikke lenger kan identifiseres med kristenheten. Men der kirkens arbeid drives i et vantro miljø, der foreligger ytre misjon. Og tross alt kan vi i Norge i dag ikke si at vi arbeider i et vantro miljø. Folk er dog døpt og konfirmert, og selv om der er navnkristne alle vegne, også på misjonsmarken, blir det dog en avgjørende forskjell mellom et kristent og et hedensk miljø.

Det er meget mulig at vi i vårt århundrede vil oppleve at denne forskjell utviskes. I et land som Frankrike, visstnok særlig i Paris' forsteder, kan man allerede i dag tale om hedningemisjon. Der skal være nok av mennesker som aldri har hørt Jesu navn.

Hovedsaken er imidlertid ikke å definere forskjellen mellom oss her hjemme og dem der ute. Det viktigste er å gjøre det klart at vi alle er ett legeme, at vi skylder å hjelpe hverandre, at vi alle er i den samme Herres tjeneste, og at denne Herre er hele menneskehetens frelser. For kirken er stor, og kirken er én!

NOTER

- ¹ Trykt i «Mennesker og Dyr» (1891). Alexander Kielland: Samlede dikterverker, 8. utg., bd. I s. 251.
- ² Stavanger 1942.
- ³ Oslo 1947.
- ⁴ 1944 s. 109.